Yhteenveto 2 / 2012

Historiallisen Aikakauskirjan teemanumero (2 /2012) esittelee uutta kotimaista tutkimusta, jossa kylmän sodan loppua lähestytään Neuvostoliiton, Suomen ja Viron näkökulmista.

Teemanumeron toimittaja Juhana Aunesluoma toteaa johdannossa *Kylmän sodan päättyminen historiana,* että kylmän sodan päättyminen 1980- ja 1990-luvun vaihteessa ymmärrettiin jo tuoreeltaan maailmanhistorialliseksi käännekohdaksi. Runsaat kaksi vuosikymmentä myöhemmin historiantutkijat ovat tarttuneet sen loppuvaiheiden tapahtumiin uudella otteella kaivamalla esiin uusia yksityiskohtia. Poliittisen tapahtumahistorian lisäksi on lähdetty selvittämään kylmän sodan päättymiseen johtanutta yhteiskunnallista ja sosiaalista dynamiikkaa sekä pidemmän aikavälin kehityskaaria.

Simo Mikkonen tarkastelee neuvostovallan päättymistä historiantutkimuksen näkökulmasta *(Neuvostovallan päättyminen ja poikkikansallinen historiantutkimus).* Neuvostovallan päättyminen on ollut Euroopan ja koko maailmanhistorian kannalta keskeisimpiä lähihistorian tapahtumia. Prosessista ja siihen johtaneista tekijöistä on laajalti erilaisia näkemyksiä, mutta syvällistä tutkimusta ei ole kovin runsaasti. Neuvostohistorian tutkimuksessa on meneillään murroskausi, jonka haasteet liittyvät tarkastelukohteisiin, metodologiaan sekä yleisemmin tutkimuksessa käytettyihin lähteisiin.

Olli Nurmi tarkastelee vuosien 1987–1991 aikana tapahtunutta Viron kansallisen historian uudelleenarviointia ja murroksen aikana muotoutunutta kansallismielisen liikehdinnän kuvaa Viron historiasta *(Tasavallan palauttajat. Viron Muinaismuistoseuran historiapolitiikka vuosina 1987–1991)*. Neuvosto-Viroon syntyi vuonna 1987 järjestäytynyt liikehdintä, joka omistautui historian muokkaamiseen kansallismieliseen suuntaan. Järjestäytyneen liikehdinnän poliittisena tavoitteena oli tukea Viron itsenäisyyspyrkimyksiä.

Viron laulavassa vallankumouksessa manifestoituvat kansallismielisten poliittisten ryhmittymien väliset erot suhteessa menneisyyteen ja sen ymmärtämiseen osana tulevaisuuden tekemistä. Pertti Grönholm soveltaa historiapuheiden analyysissa typologiaa, jossa erotetaan toisistaan historiallisen tiedon yhteiskunnallisten funktioiden moraaliset, eksistentiaaliset, poliittiset ja ideologiset ulottuvuudet *(Nostalgian ja utopian välissä. Historiallisen tiedon käyttö ja tehtävät Viron jälleenitsenäistymisen kamppailuissa vuosina 1987–1991).*

Kylmä sota Suomen kauppapolitiikassa tarkoitti jakautumista kahteen ilmansuuntaan. Länsikaupassa Suomi siirtyi nopeasti sodan jälkeen monenkeskisyyteen ja vaihdettavien valuuttojen käyttöön, mutta idänkaupassa säilyivät bilateraaliset sopimukset ja clearing-maksut. Kylmän sodan loppuminen tarkoitti tämän dualismin loppumista. Kiinnostavaa ei ole niinkään, miksi idänkauppa loppui, vaan miten se loppui ja mikä oli se idänkauppa, joka loppui. Saara Matala käsittelee Suomen ja Neuvostoliiton kahdenvälistä kauppasuhdetta ja Suomen idänkauppapolitiikan muotoutumista valmistelutasolla kylmän sodan loppuvaiheessa vuosina 1988–1991 *(Idänkauppa oli varmaa, mutta sitten se loppui).*